

Upgrading van de industrie

Het Centraal Planbureau windt er in *Nederland in drievoud* geen doekjes om. De Nederlandse industrie zal in de komende jaren een ingrijpend proces van 'upgrading' moeten ondergaan wil zij weerstand kunnen bieden aan de oprukkende buitenlandse concurrentie. Zelfs als de industrie zich in Nederland optimaal zou herstructureren, blijft de Nederlandse uitvoer achter bij de groei-ontwikkeling van de wereldhandel. Dat geldt voor alle drie de scenario's in *Nederland in drievoud*. In het scenario 'global shift' raakt de industrie in Nederland in een gemarginaliseerde positie door de stagnerende Europese integratie en de sterke concurrentie uit de Verenigde Staten en Zuidoost-Azië. In 'balanced growth' is sprake van een veel gunstiger ontwikkeling van de industrie, mede doordat er meer ruimte gegeven wordt aan het vrije-marktdenken en het mededingingsbeleid actief uitgevoerd wordt. Daarnaast spelen grootschalige investeringen in kennisontwikkeling en infrastructuur, alsook milieumaatregelen een gunstige rol. In 'European renaissance' ondergaat de industrie wel een 'upgrading', maar verloopt dit proces trager, omdat de technologische ontwikkeling minder dynamisch is. Hieraan wordt enig tegenwicht geboden door op Europees niveau een actief technologie-, industrie- en handelsbeleid te voeren. Samengevat biedt 'balanced growth' nog de beste perspectieven voor een snelle revitalisering van de industrie in Nederland.

'Upgrading' is een interessant concept, maar helaas wordt het in *Nederland in drievoud* niet duidelijk uitgewerkt. Het kan beschouwd worden als een transformatieproces binnen de verschillende segmenten van de Nederlandse industrie naar technisch en kwalitatief hoogwaardiger produkten die zich verdragen met een duurzame economische groei, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van het goed ontwikkelde kennispotentieel in ons land. 'Upgrading' betekent dus niet dat de aandacht louter op 'high tech' gericht moet zijn, maar dat er juist allerlei mogelijkheden (technologisch, organisatorisch, 'human resources') gebruikt moeten worden om de bestaande industriële activiteiten, ongeacht of ze 'high' of 'low tech' zijn, op een kwalitatief hoger plan te brengen¹.

Voor de Nederlandse industrie is 'upgrading' een enorme opgave, want momenteel is de industrie in Nederland vooral gespecialiseerd in produkten van de (energie-intensieve) procesindustrie en van het (milieubelastende) agro-industriële cluster. De procesindustrie (petrochemie, kunstmest, staal) komt onder druk te staan van de trend van grondstoffenbesparing en dematerialisatie. De herstructurering zal moeten gaan in de richting van hoogwaardiger marktsegmenten, hoewel ook de buitenlandse concurrentie juist daar actief is. Er is echter weinig keus tussen herstructureren en een langzame ondergang. De Nederlandse economie kan zich niet permitteren een ingrijpende 'upgrading' van de industrie nog langer uit te stellen, omdat uitstel verrekende gevolgen kan hebben voor de aan de industrie gerelateerde zakelijke dienstverlening, de bank- en verzeke-

ringssector, de transportsector en voor een groot aantal kleinschalige toeleveranciers. Het belang van de industrie voor Nederland is onbetwist wanneer gekeken wordt naar de exportcijfers. De industrie is verantwoordelijk voor 70% van de export, terwijl de dienstensector slechts 22% aan de export bijdraagt. De uitdaging voor de industrie in Nederland is om in de komende jaren om te schakelen van relatief gestandaardiseerde (bulk-)goederen naar ver doorgevoerde produktifferentiatie. Dit vergt niet alleen op ruime schaal implementatie van nieuwe technologieën, maar evenzeer grootschalige investeringen in menselijk kapitaal. Daarnaast zijn ombuigingen noodzakelijk in de richting van minder energie- en grondstoffenintensieve industriële productie om zo de belasting van het milieu te verlichten.

Deze zware klus zullen de industriële ondernemingen in ons land grotendeels zelf moeten klaren. De overheid zal zich verre moeten houden van een interveniërende rol, al was het maar omdat in dit herstructureringsproces honderden bedrijven betrokken zijn en de middelen eenvoudigweg niet toereikend zijn om een ieder steun te verlenen. De overheid kan een indirect stimulerende rol spelen via bij voorbeeld het versterken van de kennisinfrastructuur en de fysieke infrastructuur, alsmede door het garanderen van open markten en vrije concurrentie. De verantwoordelijkheid voor de 'upgrading' en de aard van het herstructureringsproces ligt bij bedrijven. Daar dient de strategie uitgestippeld te worden. Het management doet er verstandig aan dit zoveel mogelijk in nauwe samenspraak te doen met het personeel, omdat juist in de industrie sprake is van een enorme onderbenutting van creativiteit en kennis. Voor ingrijpende herstructureringen is bovendien een breed draagvlak binnen de onderneming nodig. De vakbonden zouden hierbij een ondersteunende rol kunnen spelen. De milieu- en consumentenorganisaties zouden eveneens hun expertise kunnen inbrengen in het 'upgrading'-proces. Hiervoor zouden nieuwe vormen van overleg op bedrijfs- en sectorniveau ontwikkeld kunnen worden. Het 'upgrading'-proces van de industrie in Nederland kan zo hand in hand gaan met een sociaal-institutioneel vernieuwingsproces, waarbij de sociale partners en de maatschappelijke belangengroepen zich gezamenlijk verantwoordelijk gaan voelen voor de versterking van de Nederlandse economie. Laten we er werk van maken!

1. Deze benadering zal het Ministerie van Economische Zaken zeer aanspreken, omdat zij niet leidt tot 'structuursnobisme', waartegen N. van Hulst zich onlangs in een publikatie van Beleidsstudies Technologie Economie terecht heeft gekeerd, zie N. van Hulst, Over 'high tech' en structuursnobisme, in: J.W.A. van Dijk en L.L.G. Soete (red.), *Technologie in een economie met open grenzen*, 1992, blz. 119-130.

A.J.M. Roobeek